

რეგიონული განვითარების რამდენიმე საკითხი

ზურაბ ნასარაია
სტუ დოქტორანტი

რეზიუმე

ახსნილია რეგიონული განვითარების, როგორც კვლავწარმოებითი პროცესის, შინაარსი, რომელიც განაპირობებს ინსტიტუციური მართვის აუცილებლობას. ავტორი მიიჩნევს, რომ რეგიონული განვითარება წარმოადგენს მრავალნახნაგოვან პროცესს, რომელიც ცვლის რეგიონების სოციალურ სტრუქტურას, ადამიანთა ქცევას, საზოგადოებრივ ინსტიტუტებს და აჩქარებს ეკონომიკურ ზრდას, რასაც თან სდევს უმუშევრობისა და უთანასწორობის შემცირება. ავტორი იკვლევს დიალექტიკურ კავშირს ეკონომიკურ განვითარებასა და ინსტიტუტებს შორის, რაც იძლევა ინოვაციური სისტემის სტრუქტურის საინვესტიციო ქვესისტემით შევსების საშუალებას. გარდა ამისა, განსაზღვრულია ეკონომიკური განვითარების ხელშემწყობი ეფექტიანი ინსტიტუტების შექმნის მიმართულებები.

საკვანძო სიტყვები: რეგიონული განვითარება, დიქტომია, ეკონომიკის განვითარების პირობები, ინსტიტუტი, ეროვნული და რეგიონული ინოვაციური სისტემები.

ძირითადი ტექსტი

საქართველოს რეგიონები განსხვავებული პარამეტრებით ხასიათდება, ესაა დასახლების სიმჭიდროვე, სარესურსო პოტენციალის გაადგილება, ცხოვრების დონის დიფერენციაცია, სოციალური მომსახურების ხელმისაწვდომობა, საწარმოო და სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის განვითარების დონე და სხვა. ამდენად, რეგიონული განვითარების მართვის საკითხები

განსაკუთრებულად არის აქტუალური. მაგრამ მანამ, სანამ განვიხილავთ ამა თუ იმ მეთოდის ეფექტიანობას ანდა რეგიონული განვითარებისადმი სხვადასხვა მიდგომას, აუცილებელია განვიმარტოთ, თუ რას მოიცავს ცნება „რეგიონული განვითარება“.

სამეცნიერო ლიტერატურის ანალიზმა გვიჩვენა, რომ ავტორები ამ ტერმინს განსხვავებულად განმარტავენ. ჩვეულებრივ, რეგიონული განვითარების ქვეშ გულისხმობენ რეგიონული ეკონომიკური ანდა სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებას. ამ ორი ასპექტის გამოყოფა აიხსნება იმით, რომ დანარჩენი ასპექტები (ტექნოლოგიური, დემოგრაფიული, ინოვაციური და სხვა) წარმოადგენს ფაქტორებს, რომელნიც ზემოქმედებენ საბოლოო საშედეგო მჩვენებელზე, ესაა რეგიონის ეკონომიკური განვითარება. [1]

რეგიონული ეკონომიკური განვითარება ერთდროულად განიხილება როგორც პროდუქტი და როგორც პროცესი. შინა მეურნეობებს, ბიზნესს და სახელისუფლებო ინსტიტუტებს, როგორც ინვესტორებსა და მენარმეებს, პირველ რიგში აინტერესებთ ეკონომიკური განვითარების შედეგი. ეს არა მხოლოდ ინვესტიციიდან შემოსავლების მიღებაა, არამედ ამ შემოსავლების ზრდა ხალი სამუშაო ადგილების შექმნის, შრომის პირობების გაუმჯობესების, ცხოვრების ხარისხის ამაღლებისა და მოსახლეობის კეთილდღეობის ზრდის ხარჯზე. ჩვეულებრივ, ამ მჩვენებელთა რაოდენობრივი მატება ეკონომიკურ ზრდასთანაა გათანაბრებული.

ეკონომისტები და მმართველები ერთნაირად არიან დაინტერესებულნი ეკონომიკურ განვითარებაში. სამწუხაროდ, ხშირად ძნელია სასურველი შედეგების შეთანხმება მათ მისაღწევად გასაწევ დანახარჯებთან. ეს დიქტომია შეიძლება გართულდეს ეკონომიკური გარემოს არამდგრადი და ცვალებადი ბუნებით, სადაც „გარე ეფექტები“ (გაცვლითი კურსები, ახალი ტექნოლოგიები, უცხოური კონკურენცია) უდიდეს როლს თამაშობს რეგიონის ეკონომიკური პოლიტიკისა და სტრატეგიის სფეროში საჭირო გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. ეკონომისტები

მუდმივად არიან დაინტერესებულნი შემოსავლების მაქსიმიზაციის გზების ძიებით იმის მაგივრად, რომ მოიძიონ მდგრადი განვითარებისადმი ახალი მიდგომები, რომლებიც მოწოდებულია, შეამციროს ეკოლოგიური მოხმარების გრძელვადიანი ზემოქმედება. [2]

მართლაც, განვითარება დიდი ხნის განმავლობაში განიხილებოდა, როგორც ეკონომიკური მოვლენა, რომელიც რაოდენობრივი მაჩვენებლების ზრდით გამოიხატებოდა. ეკონომიკური ზრდის თეორიის თანახმად (ეკონომიკური ზრდის ჰაროდ-დამარის მოდელი) ინვესტიციების, დანაშოგებისა და უცხოური დახმარების ოპტიმალური თანაფარდობის შემთხვევაში ითვლებოდა, რომ ერთ სულ მოსახლეზე რეგიონული პროდუქტის გაზრდა ავტომატურად იწვევს ახალი სამუშაო ადგილების შექმნასა და მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაუმჯობესებას. მაგრამ პრაქტიკამ დაგვარწმუნა, რომ მთლიანი რეგიონული პროდუქტის მაჩვენებლის ზრდა უშუალოდ არ აისახება სილატაკის შემცირებაზე, შემოსავლების განაწილებაში უთანასწორობისა და უმუშევრობის ზრდაზე.

XX საუკუნის 70-იან წლებში აქცენტმა ეკონომიკური ზრდიდან სილატაკის, უთანასწორობისა და უმუშევრობის შემცირებაზე გადაინაცვლა. თუ საწყის დონესთან შედარებით ამ მაჩვენებელთაგან სამივე იზრდება, შესაძლებელია საუბარი განვითარების პერიოდზე. თუ ერთი, ორი, მით უმეტეს - სამივე მაჩვენებელი მცირდება, ძნელია ზრდაზე საუბარი მთლიანი რეგიონული პროდუქტის ზრდის მიუხედედაც კი.

მსოფლიო ბანკი, რომელმაც ეკონომიკური ზრდა განვითარების მიზნად აღიარა, 2018 წლის საკუთარ მოხსენებაში აღნიშნა, რომ: „ზრდის მიზანია ... ცხოვრების ხარისხის ზრდაც, განსაკუთრებით ღარიბ ქვეყნებში, ანუ, პირველ რიგში, შემოსავლების ზრდა. მაგრამ არა მხოლოდ. ზრდა მოიცავს უკეთეს განათლებას, კვებას, ჯანდაცვას, სილატაკის შემცირებას, გარემოს გაჯანსაღებას, თანაბარ შესაძლებლობებს, პირადი თავისუფლების ზრდას და უფრო სავსე კულტურულ ცხოვრებას.“ როგორც ვხედავთ, ნათელია ორიენტირების რაოდენობრივი

დან თვისებრივ მაჩვენებლებზე გადანაცვლება, რაც შინაარსობრივად ახასიათებს ცხოვრების სოციალურ-ეკონომიკურ გარემოს. [3]

XXI საუკუნის დასაწყისში ინდუსტრიულად განვითარებულ ქვეყნებში გამწვავდა გარემოს დაბინძურების პრობლემა. შემოსავლების მაღალი დონე, საქონლისა და მომსახურების ხელმისაწვდომობა, სოციალური შეღავათები - ყოველივე ეს თითქმის მთლიანად ნიველირდება რეგიონების ეკოლოგიური მდგომარეობის დაბალი ხარისხით. ამიტომაც ეკოლოგია ხდება რეგიონული განვითარების ერთ-ერთი მთავარი ორიენტირი. გარდა ამისა, გასაგები ხდება, რომ რეგიონული განვითარების პროცესები არ შეიძლება გახდეს ეფექტიანი სამოქალაქო საზოგადოების თანამონაწილეობის გარეშე. რეგიონული განვითარების მიზანს ადამიანი და მისი მატერიალური პირობებით უზრუნველყოფა წარმოადგენს, რათა მოხდეს ბუნებით მასში ჩადებული პოტენციალის განვითარება. აქედან გამომდინარე, იზრდება პარტნიორობის როლი ხელისუფლების რეგიონულ ორგანოებსა და მოსახლეობას შორის რეგიონული განვითარების მიზნების ფორმულირებისა და განხორციელების მეთოდების განსაზღვრის პროცესში. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მიმდინარეობს რეგიონული განვითარების საკითხის ინსტიტუციონალიზაცია. [4]

1922 წელს გერმანელი ფილოსოფოსი ერნსტ ტრელჩი წიგნში „ისტორიზმი და მისი პრობლემები“ წერდა, რომ განვითარება არის ფასეულობათა გაცნობიერება. ბოლო ათწლეულებში ცნების „რეგიონული განვითარება“ შინაარსში მომხდარი ცვლილებები გვიჩვენებს ფასეულობათა სისტემაში საზოგადოებრივი ორიენტირების წანაცვლებას. მაგრამ ეს ფასეულობათა ცვლა კი არა, მხოლოდ ფასეულობათა წრის გაფართოებაა. [5]

ამ მხრივ ეკონომიკური განვითარება უნდა აღნიშნავდეს როგორც რაოდენობრივ, ასევე თვისებრივ განზომილებას. რაოდენობრივია იგი მაშინ, როცა ეხება ბენეფიტების გაზომვას, რომელსაც ქმნის კეთილდღეობის ზრდისა და შემოსავლების დონის, საქონლისა და მომსახურების ხელმისაწვდომობის, ფი-

ნანსური უსაფრთხოებისა და სხვათა ზრდის პროცესში. ხოლო ხარისხობრივია იგი მაშინ, როცა ორიენტირებულია რეგიონში მეტი სოციალური და ფინანსური თანასწორობის, მდგრადი განვითარების, შრომის უკეთესი პირობებისა და ცხოვრების ხარისხის მიღწევაზე.

გარდა ამისა, ეკონომიკურ განვითარებას აქვს პროცესისა და პროდუქტის განზომილებებიც. პროდუქტი გულისხმობს საზოგადოების საჭიროებათა დაკმაყოფილებას, რომლებიც შეიძლება იყოს გამოხატული როგორც რაოდენობრივად, ისე ხარისხობრივად. განვითარება, როგორც მრავალნახნაგოვანი პროცესი, ცვლის რეგიონების სოციალურ სტრუქტურას, ადამიანთა ქცევას, საზოგადოებრივ ინსტიტუტებს და აჩქარებს ეკონომიკურ ზრდას, რასაც თან სდევს უმუშევრობისა და უთანასწორობის შემცირება. საზოგადოებრივი მოთხოვნილების დაკმაყოფილების პროცესი გულისხმობს ინსტიტუციური ზომების შემუშავებას, ადეკვატური პოლიტიკის, სტრატეგიების, საშუალებებისა და რესურსების უზრუნველყოფას. [6]

ამდენად, რეგიონული განვითარება შეიძლება განვიხილოთ, როგორც მრავალნახნაგოვანი პროცესი, რომელსაც თან სდევს რადიკალური ცვლილებები რეგიონის სტრუქტურაში, ადამიანთა ქცევაში, საზოგადოებრივ ინსტიტუტებში, აგრეთვე ეკონომიკური ზრდის დაჩქარება, უთანასწორობისა და უმუშევრობის შემცირება.

სხვადასხვა ქვეყნის პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ რეგიონული ეკონომიკის განვითარების ძირითად პირობას წარმოადგენს ისეთ ინსტიტუციურ სტრუქტურას შორის ეფექტიანი ურთიერთქმედება, რომლებიც უზრუნველყოფენ უძრავი რესურსების გარდაქმნას ნაკადებად. ეკონომიკური განვითარებისა და ინსტიტუტების დიალექტიკური ურთიერთქმედება იმაში გამოიხატება, რომ, ერთის მხრივ, ინსტიტუტებმა შეიძლება მას ხელი შეუწყონ, მეორე მხრივ კი - შეაფერხონ ანდა სულაც ხელი შეუშალონ მის განვითარებას. თუ საზოგადოებაში მოქმედი ინსტიტუტები ხელს უწყობენ წარმოების ვარდნას, ამაგრებენ და აძლიერებენ ნეგატიურ ტენდენციებს, მაშინ ეს პროცესი სულ

უფრო მეტ მასშტაბს შეიძენს, ვინაიდან ინსტიტუტები ახდენს ეკონომიკური აგენტების მოლოდინების, სტიმულებისა და ქცევის ფორმირებას, რომლებიც შემდგომში ფართოვდება და საზოგადო ხასიათს ღებულობს. [7]

თავის მხრივ, ეკონომიკური განვითარება ასევე მოქმედებს ინსტიტუტების შექმნაზე, განვითარებასა და ტრანსფორმირებაზე.

დასასრულ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ:

1. ეკონომიკური განვითარების პროცესი ამაგრებს იმ ინსტიტუტებს, რომელთა ჩარჩოებშიც მიმდინარეობს;

2. ეკონომიკური განვითარება იწვევს ეკონომიკურ აგენტთა რიცხოვრებას, რომელთა ქმედებების კოორდინირება მოითხოვს ხარისხობრივად ახალი ინსტიტუტების ან ინსტიტუციური ორგანიზაციების შექმნას;

3. ეკონომიკურ განვითარებას თან სდევს ხარისხობრივი ცვლილება მოქმედებათა შინაარსში, მაგალითად, საქმიანობის ინტელექტუალური კომპონენტის ზრდა. აქედან გამომდინარე, წარმოიქმნება ახალი, მათი დაცვის უზრუნველყოფი ინსტიტუტების გაჩენის აუცილებლობა;

4. ბიზნესის დარგობრივი და ტერიტორიული სტრუქტურის ცვლილება განაპირობებს იმ ინსტიტუტების შექმნის მიზანშეწონილობას, რომელთა ჩარჩოებშიც ხდება შესაძლებელი ეკონომიკური განვითარების რეგულირება მიკრო და მაკრო, აგრეთვე საწარმოთა და დაინტერესებულ სუბიექტთა დონეზე;

5. მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარება, მომსახურების სექტორის საბაზრო წილის ზრდა იწვევენ მოსახლეობის მენტალიტეტის ცვლილებებს და არაფორმალური ინსტიტუტების ფორმირებას.

გამოყენებული ლიტერატურა/REFERENCES:

1. Дорнбуш Р, Фишер С. Макроэкономика. – М.: Издательство МГУ, 1997. – გვ. 708-718.
2. Шумпетер Й., Теория экономического развития. – М.: Прогресс, 1982. – გვ. 169-170
3. World Development Report. – New York: Oxford University Press, 2018. – W.4.
4. Blakely E. J. Planning local economic development: theory and practice. – Thousand Oaks, 2014. – W. 15.
5. Freeman C. Technology Policy and Economic Performance. – London: Pinter Publishers, 2007.
6. Lundvall B. National Systems of Innovation. – London: Pinter, 2012.
7. Malecki E. Technology and economic development: the dynamic of local, regional and national competitiveness. – Harlow: Longman Scientific & Technical, 2011. – W.7.

SOME ISSUES ABOUT REGIONAL DEVELOPMENT

Zurab Nasaria

PhD Student of GTU

RESUME

In the article, the author explores the dialectical link between economic development and institutions, which allows the structure of an innovative system to be complemented by an investment subsystem. In addition, the directions for creating effective institutions of economic development are identified.